Något om realisationsvinstbeskattning av fordringsrätter

Av byrådirektören Ulf Tivéus

Rättsfallspublikationen RRK[1] har nyligen kommit ut med en ny helårsutgåva, som innehåller i regeringsrätten under 1977 föredragna mål[2]. Det har denna gång blivit en diger lunta på närmare tusen sidor, vilket beror på att publikationen numera även omfattar regeringsrättens notisfall[3]. Nackdelen med det otympliga formatet uppvägs dock vida av att efterfrågan på nyare notismål nu äntligen tillgodosetts[4]. Avsikten med dessa rader är emellertid inte att recensera publikationen utan att diskutera ett rättsfall, som fångade mitt intresse vid genomgången av bokens register. Rättsfallet behandlar beskattningskonsekvenserna vid amortering på skuldebrev, som förvärvats för en köpeskilling, som understeg nominellt belopp.

I målet, refererat R77 1:20[5], var omständigheterna följande. M hade för 1 370 348 kr den 2 december 1966 från ett handelsbolag förvärvat två av ett aktiebolag utställda skuldebrev på sammanlagt 2 370 219 kr. På det ena skuldebrevet hade före förvärvet redan amorterats 120 211 kr, varför det nominella värdet på skuldebreven vid tidpunkten för förvärvet utgjorde 2 250 008 kr. I amortering hade M under 1967 uppburit sammanlagt 264 708 kr. Resterande del av fordringsbeloppen skulle erläggas genom årliga amorteringar till och med 1975. Frågan i målet var om och hur M vid 1968 års taxering skulle beskattas för de kapitalavbetalningar, som gäldenären gjort under beskattningsåret.

RR konstaterade till en början att förvärvet av skuldebreven inte utgjort led i någon av M bedriven rörelse. Den vinst, som kunnat komma M tillgodo genom att fordringarnas nominella belopp överstigit M:s anskaffningskostnad kunde således inte beskattas som inkomst av rörelse, vilket TI yrkat. Inte heller TI:s alternativa yrkande att vinsten skulle anses utgöra avkastning av M:s kapitaltillgångar och därmed beskattas såsom inkomst av kapital vann bifall.

---

[1] Rättsfallsreferat från regeringsrätten och kammarrätterna, utgiven av domstolsverket på Liber Förlag.
[2] Rättsfall och notiser från regeringsrätten (RR) 1977.
[3] Motsvarande utgåva med referat och notismål från kammarrätterna (RK-utgåvan 77) kom tidigare under 1978.
[4] Notismålen för 1976 och senare har ännu inte publicerats i RÅ.
[5] Föredraget 1977-04-13.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:21:00

I stället fann RR att amorteringarna utgjort avyttring till gäldenären av fordringsrätt på motsvarande belopp och att eventuell vinst därvid skulle beskattas som inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet enligt 35 § KL[6]. Jag delar helt uppfattningen att — eftersom rörelse ej är för handen — beskatta vinsten på skuldebreven som realisationsvinst. Däremot ifrågasätter jag RR:s beräkning av denna vinst. Domslutet lyder: ''Enär emellertid M till och med beskattningsåret inte erhållit betalning utöver vad han erlagt för skuldebreven har någon vinst inte uppkommit under detta år.'' Den skattskyldige har således fått räkna av anskaffningskostnaden för *hela* skuldebrevet från vederlaget för *en* fordringsrätt (motsvarande en bråkdel av skuldebrevets värde).

Förmodligen har RR härvid haft sin tidigare tolkning av sista stycket i punkt 2 av anv till 41 § KL för ögonen. Jag tänker då på rättsfallet RRK R74 1:32[7] där fråga var hur realisationsvinsten skulle beräknas när vederlaget vid försäljning av aktier bestod i ett fast belopp och ett rörligt av framtida resultat beroende belopp. RR fann därvid att, eftersom endast den fasta delen av köpeskillingen var känd till sitt belopp, realisationsvinsten skulle beräknas härpå det år avyttringen ägde rum, medan återstående del av vinsten skulle tas upp till beskattning först när den rörliga delen av köpeskillingen blev till sitt belopp känd. RR ansåg således att stadgandet i nämnda anvisningspunkt om att realisationsvinst skall beräknas med hänsyn till köpeskillingens totala belopp oavsett om detta skall betalas på en gång eller terminsvis endast är tillämpligt då köpeskillingens totala belopp är känt vid avyttringstillfället (eller senast vid den tidpunkt deklarationsskyldigheten skall fullgöras).[8]

I det mål som här är aktuellt, d v s R77 1:20, har tydligen RR ansett det belopp som M sammanlagt skulle kunna lyfta av fordringarna vara okänt och därför beräknat realisationsvinsten på endast de under året erhållna amorteringarna. Vad som legat till grund för uppfattningen att resterande del av vederlaget varit till sitt belopp okänd framgår inte av referatet. Det påstås inte att gäldenären är insolvent. Inte heller anges några omständigheter som skulle kunna tyda på att han av annan anledning skulle komma att brista i sina åtaganden enligt skuldebreven. Hade det då inte legat närmare till hands att betrakta skuldebreven som säkra fordringar och därmed anse vederlaget motsvara skuldebrevens nominella belopp vid förvärvet? Eftersom RR inte ifrågasatt påståendet att anskaffningskostnaden motsvarat fordringarnas marknadsvärde borde den kända delen av vederlaget kunna bestämmas till i vart fall fordringsrätternas anskaffningsvärde per förvärvsdagen.

Ett sådant betraktelsesätt skulle leda till att M blev skattskyldig för vinsten i och med att han erhöll den första kapitalavbetalningen. En fråga som emellertid härvid skulle uppkomma är hur man skall förfara om M i framtiden inte skulle få full betalning på skuldebreven på grund av att gäldenären blir insolvent i ett senare skede. Blir den förlust som uppkommer för M avdragsgill

[6] Fordringsrätter följer bestämmelserna för ''övrig lös egendom'' i 4 mom.
[7] Målet finns även refererat i regeringsrättens årsbok (RÅ 1974 ref 6).
[8] Rättsfallet finns kommenterat i Ekman-Tivéus, Skatt på aktier.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:21:00

eller utgör den kapitalförlust? Normalt gäller härvid att en konstaterad värdelöshet i sig inte berättigar till någon avdragsgill förlust[9]. Det fordras nämligen en faktisk avyttring som resulterat i en konstaterad förlust för att avdragsrätt[10] skall kunna föreligga. Med här framfört synsätt har emellertid en faktisk avyttring ägt rum i och med att gäldenären erlagt den första amorteringen. De uteblivna amorteringarna innebär dock inte att en ny transaktion ägt rum på vilken bestämmelserna i 35 § KL är tillämpliga. Någon realisationsförlust kan därför inte anses ha uppkommit det år kapitalavbetalningarna upphör. Problemet är i stället att den redovisade skattepliktiga realisationsvinsten det år den första amorteringen erhölls bestämts till för högt belopp på grund av då ej kända omständigheter. Detta problem torde emellertid kunna lösas på så sätt att den skattskyldige begär resning, för att få den lagakraftvunna taxeringen för detta år ändrad[11]. RR har dock inte valt den här framförda metoden att beräkna realisationsvinsten på utan har betraktat varje enskild amortering som vederlag för en fordringsrätt, d v s varje amortering under skuldebrevens löptid utgör vardera en realisationsvinstgrundande transaktion. Det nu sagda framgår emellertid inte i och för sig av det här behandlade referatmålet. Däremot uttalas denna ståndpunkt med klar tydlighet i ett par likartade mål längre fram i RRK-utgåvan bland notismålen. De fall som åsyftas är RR 77 Aa61—64 i vilka RR fastslår att *varje* amortering på skuldebrev förvärvade på enahanda sätt utgör avyttring av *en* fordringsrätt. Skattskyldighet för realisationsvinst skall således anses uppkomma vid varje amorteringstillfälle. (I målet RR 77 Aa63 hade den skattskyldige under beskattningsåret mottagit inte mindre än nio avbetalningar på skuldebrevet, vilket RR ansåg innebära avyttring av nio fordringsrätter.)

RR betraktar således inte amorteringarna på skuldebrevet som ett terminsvis inflytande vederlag för avyttring av en fordran utan anser att varje kapitalavbetalning är lika med avyttring av en avskild fordringsrätt. Eftersom varje avyttring skall behandlas för sig vid realisationsvinstberäkningen borde detta ställningstagande leda till att anskaffningskostnaden för varje avyttrad fordringsrätt beräknas för sig genom en proportionering av anskaffningskostnaden för skuldebrevet. Denna konsekvens har som ovan nämnts emellertid inte RR iakttagit. Ledamoten Körlof har dock i samtliga mål varit skiljaktig och ansett att vid beräkning av realisationsvinsten endast den del av skuldebrevets anskaffningskostnad som kunde anses belöpa på den avyttrade fordringsrätten borde få avräknas från avbetalningsbeloppet (d v s försäljningspriset).

Resultatet av RR:s ståndpunkt blir vid likartade transaktioner där anskaffningskostnaden för skuldebrevet någorlunda överensstämmer med marknadsvärdet och där löptiden är av viss längd att någon vinst aldrig uppkom-

[9] Se a.a.s. 42

[10] Realisationsförluster kan som bekant kvittas endast mot realisationsvinster och skattepliktiga lotterivinster under en sexårsperiod.

[11] Reg F 11:11 ger RR behörighet att pröva ansökningar om resning jämlikt rättegångsbalken 58:1. Se bl a Hermanson m fl: Taxeringshandbok s 305 f och Wennberg: Prövningsnämndsprocessens s 107 F.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:21:00

mer i början av innehavstiden. Effekten av att varje amortering skall anses utgöra avyttring av en fordringsrätt och att anskaffningsvärdet för skuldebrevet får avräknas på en gång blir således, med hänsyn till regeln i 35 § 4 mom KL att beskattningens höjd avtar med innehavstidens längd, att vinsten blir som minst när den skattepliktiga andelen är som störst. Amorteringar som inflyter efter det att skuldebrevet innehafts fem år blir över huvud taget aldrig beskattade. Vad detta i sin tur leder till kan enklast belysas med följande exempel.

EXEMPEL

Ett skuldebrev på nominellt 2 milj kr förvärvas den 1 juli år 1 för 1 milj kr. Enligt föreskrifterna skall skuldebrevet amorteras helårsvis den 1 oktober med 200 000 kr per år under åren 1 t o m 10.

Metod I Enligt RRs dom (belopp i tkr)

	Amortering (= avyttringspris)	—	anskaffnings-kostnad =	=	realisations-vinst,	varav skatte-pliktig del
År 1	200		1 000		0	100%
År 2	200		800		0	100%
År 3	200		600		0	75%
År 4	200		400		0	50%
År 5	200		200		0	25%
År 6	200		0		200	0%
År 7	200		0		200	0%
År 8	200		0		200	0%
År 9	200		0		200	0%
År 10	200		0		200	0%

Resultat: Ingen del av den sammanlagda vinsten på 1 milj kr blir skattepliktig.

Om skälet till att hela anskaffningskostnaden får avräknas i första hand mot den första amorteringen är att den del av fordringens nominella värde som överstiger köpeskillingen är osäker vid förvärvet, bör å andra sidan den skattskyldige — p g a just detta skäl — vid realisationsvinstberäkningen kunna yrka avdrag för en realisationsförlust på 800 000 kr. I den mån han erhåller kapitalavbetalningar år 2 och senare har han då givetvis ingen anskaffningskostnad att avräkna. Hela amorteringen blir då realisationsvinst. Men år 3 är endast 75 % av vinsten skattepliktig, år 4 50 % och år 5 endast 25 %

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:21:00

skattepliktig. Summa skattepliktig realisationsvinst år 2—5 blir då (200 000 + 150 000 + 100 000 + 50 000 =) 500 000 kr medan hela förlusten år 1 på 800 000 kr är avdragsgill. Resultatet skulle då bli att den skattskyldige inte bara får behålla hela vinsten på 1 milj kr utan även räkna av ytterligare 300 000 kr mot andra skattepliktiga realisationsvinster.

Metod 2 Enligt Körlofs dissens (belopp i tkr)

	Amortering (= avyttringspris)	—	anskaffnings-kostnad =	realisations-vinst	varav skatte-pliktig
År 1 ...	200	$\frac{1\,000}{2\,000} \times 200 =$	100	100	100 %
År 2 ...	200	,,	100	100	100 %
År 3 ...	200	,,	100	100	75 %
År 4 ...	200	,,	100	100	50 %
År 5 ...	200	,,	100	100	25 %
År 6 ...	200	,,	100	100	0 %
År 7 ...	200	,,	100	100	0 %
År 8 ...	200	,,	100	100	0 %
År 9 ...	200	,,	100	100	0 %
År 10 ...	200	,,	100	100	0 %

Resultatet blir således med denna metod en skattepliktig realisationsvinst på sammanlagt 350 000 kr.

Metod 3 Om man i stället för att betrakta varje amortering som avyttring av en avskild fordringsrätt ser amorteringarna som *en* transaktion, dvs som avyttring av en fordringsrätt på ett värde motsvarande skillnaden mellan det nominella beloppet vid förvärvet och anskaffningskostnaden, men där vederlaget inflyter terminsvis, blir resultatet i exemplet i stället följande.

Skattskyldighet för realisationsvinsten inträder i och med att den första delen av köpeskillingen erhålls, dvs när amorteringen år 1 blir tillgänglig för lyftning. Eftersom innehavstiden understiger två år blir hela vinsten, 1 milj kr, skattepliktig och beskattad för år 1.

Skulle man däremot inte anse att köpeskillingen är känd annat än till de belopp som inflyter som amorteringar under respektive år men fortfarande betrakta amorteringarna som en enda transaktion blir resultatet detsamma som enligt metod 1 under de fem första åren, eftersom anskaffningskostnaden kan avräknas mot amorteringarna dessa år. Åren 6—10 skulle däremot den skattepliktiga realisationsvinsten bli sammanlagt 1 milj kr (200 000 kr per år) eftersom innehavstiden fortfarande med detta resonemang skall beräknas från förvärvet till det första amorteringstillfället.

Totalresultatet blir även detsamma om resonemanget ovan i metod 1 att anse förlusten år 1 omedelbart avdragsgill appliceras på metod 3. En avdrags-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:21:00

gill förlust på 800 000 kr skulle då uppkomma år 1 och en skattepliktig vinst på 200 000 kr årligen under år 2—10.

Utgår man från Körlofs metod att avräkna den del av anskaffningskostnaden, som belöper på resp amortering men betraktar affären som en enda transaktion blir slutresultatet också en skattepliktig vinst på 1 milj kr (100 000 kr per år).

Om man således betraktar amorteringarna av skuldebrevet som avyttring av en enda rättighet blir den skattepliktiga vinsten vid en sådan transaktion lika stor vare sig den beskattas på en gång i samband med att den första delen av köpeskillingen blir tillgänglig för lyftning eller successivt i takt med amorteringarna. Härvid blir den totala skattepliktiga vinster under skuldebrevets löptid dessutom lika stor vare sig anskaffningskostnaden avräknas på en gång eller proportioneras på amorteringstillfällena.

Detta likformiga resultat skulle kunna tas som intäkt för att denna metod är det riktiga och mest rättvisa sättet att beräkna den vinst som uppkommer genom att fordringsrätter avyttras på ifrågavarande sätt. Felaktiga beskattningsresultat skulle därvid uppkomma endast om gäldenären pga insolvens eller liknande inte skulle kunna betala alla amorteringar. Dessa felaktigheter kan emellertid rättas till genom den ovan anvisade möjligheten att begära resning.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:21:00